

МУГАЛЛИМ ҲАМ ЎЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИҶ

ISSN 2181-7138

№ 2/1 - 2022 жыл

Илимий-методикалық журнал

Редактор:
А. Тилегенов

Редколлегия ағзалары:
Мақсет АЙЫМБЕТОВ
Нағмет АЙЫМБЕТОВ
Байрамбай ОТЕМУРАТОВ
Кеңесбай АЛЛАМБЕРГЕНОВ
Алишер АЛЛАМУРАТОВ
Дилшодхўжа АЙТБАЕВ
Тўлкин АЛЛАЁРОВ
Умида БАҲАДИРОВА
Фархад БАБАШЕВ
Аскар ДЖУМАШЕВ
Гўлнара ЖУМАШЕВА
Мырзамурат ЖУМАМУРАТОВ
Аскарбай НИЯЗОВ
Сабит НУРЖАНОВ
Уролбой МИРСАНОВ
Арзы ПАЗЫЛОВ
Барлықбай ПРЕНОВ
Қаххор ТУРСУНОВ
Тажибай УТЕБАЕВ
Саодат ТОШТЕМИРОВА
Амангелди УТЕПБЕРГЕНОВ
Ризамат ШОДИЕВ
Зафар ЧОРИШАНБИЕВ
Бекзод ХОДЖАЕВ
Дўстназар ХИММАТАЛИЕВ
Гулрухсор ЭРГАШЕВА

Шўлкемлестириўшилер:
Қарақалпақстан Республикасы
Халық билимлендириў
Министрлиги, ӨЗПНИИ
Қарақалпақстан филиалы

Ўзбекстан Республикасы
Министрлер Кабинети
жанындағы Жоқарғы
Аттестация Комиссиясы
Президиумының 25.10.2007
жыл (№138) қарары менен
дизимге алынды

Қарақалпақстан Баспа сўз хэм
хабар агентлиги тәрәпинен
2007-жылы 14-февральдан дизимге
алынды №01-044-санлы гўўалық
берилген.

Мәнзил: Нөкис қаласы,
Ерназар Алакөз көшеси №54
Тел.: 224-23-00
e-mail: uzniipnkkf@umail.uz,
mugallim-pednauk@umail.uz
www.mugallim-uzliksiz-bilim.uz

Журналға келген мақалаларға жуўап қайтарылмайды, журналда жәрияланған мақалалардан алынған үзиндилер «Мугаллим ҳәм ўзликсиз билимлендириў» журналынан алынды, деп көрсетилиўи шәрт. Журналға 5-6 бет көлеминдеги материаллар еки интервалда TIMES NEW ROMAN ирифтинде электрон версиясы менен бирге қабыл етиледи. Мақалада келтирилген маглыўматларға автор жуўапкер.

Файзуллаев Р.Х. Профессионал таълим тизимида назария ва амалиёт бирлиги асосида малака кадрлар тайёрлаш	83
Хикматуллаева Д.А. Ўқувчилар мустақил таълимини такомиллаштириш йўналишлари	88
Турдиев Ж.П. Профессионал таълим йўналиши бакалаврларининг умумтехник тайёргарлигини эвристик масалалар воситасида такомиллаштиришнинг педагогик шарт-шароитлари ва имкониятлари	90
Чориев Р. Профессиональная деятельность специалистов на основе дуальной системы	94
Азизова А.Р. Совершенствование методики преподавания биологии на основе цифровых технологии в учреждениях профессионального образования	98
Мукумова Д. И., Ярова С.Б. Влияние инновационной деятельности на повышение профессиональной компетентности педагога	101
Tokhtasheva N.Q. Spiritual and moral upbringing of music	104

МИЛЛИЙ ИДЕЯ ХАМ РУЎХИЙЛЫҚ ТИЙКАРЛАРЫ, ТАРИЙХ, ФИЛОСОФИЯ

Разоқов Б.Х. Миллий кадриятлар асосида халқ хунармандчилигини ривожлантириш ..	107
---	-----

ФИЗИКА, МАТЕМАТИКА, ИНФОРМАТИКА

Abdullaev A.K. Professional ta'lim tizimi o'quvchilariga virtual modellashirish vositasida arxitekturaviy loyihalashni o'rgatishni ilmiy-nazariy asoslari	110
Амирова З.Ф. Олий ҳарбий таълим жараёнида курсантларнинг техник тафаккурини шакллантиришни моделлаштириш	114
Ahmedov M.M., Teshaboev Z.A., Xojikarimova G.T. Texnologiya fani o'qituvchilarining texnologik jarayonlarini tashkil etish va boshqaruv faoliyatini takomillashtirish	116
Нурова О.С. Назарий механика фанларини ўқитиш асосида бўлажак муҳандисларни илмий-тадқиқот фаолиятига тайёрлаш методикаси	119
Мовлонов М.Қ. Бўлажак муҳандисларни малакавий амалиёт жараёнида касбий фаолиятга тайёргарлигини ривожлантиришни моделлаштириш	124
Чориев Б. А. Академик лицей ўқувчиларининг касбий компетенцияларини ахборот ва компютер технологиялари асосида такомиллаштириш	127
Aralov M.M. Muhandislik yo'nalishi talabalariga kartografik chizmachilik va kartografiya fanlarini o'qitishda interfaol metodlardan foydalanishning uslubiy jihatlarini	133

БАСЛАЎИШ КЛАСС, МЕКТЕПКЕ ШЕКЕМГИ ТӘРБИЯ

Ishmatova O. S. Korreksion mashg'ulotlarda esjitishida muammolari bo'lgan bolalarning og'zaki nurqini fonetik ritmika orqali shakllantirishda "Quvnoq fonetik ritmika" texnologiyasining samarasi	135
Zarimbetova G., Xalmuratova R. Baslawish bilimlendirirwde zamanagoy pedagogikalq texnologiyalardi paydalanirwdn ahmiyeti	138

ФИЗИКАЛЫҚ ТӘРБИЯ ХАМ СПОРТ

Тоштонов Б. Б. “Жисмоний маданият” тушунчаси инсоният ва жамият умумий маданиятининг эволюцияси сифатида	142
Ибрахимов С.У. Акмеологик ёндашув асосида бўлажак спорт мураббийларини спортчилар гуруҳидаги зиддиятларни бартараф этишқўникмалари ва ҳаракатчанлик сифатларини ривожлантириш	145
Ruzmetov N.K. Maktabgacha katta yoshdagi bolalarning to'p bilan bajariladigan mashqlar o'yunash jarayonida koordinatsion qobiliyatlarini rivojlantirish	150
Ходжазов А.Р. Особенности психологической подготовки к соревнованиям	156

БАСЛАЎШ КЛАСС, МЕКТЕПКЕ ШЕКЕМГИ ТӘРБИЯ

KORREKSION MASHG'ULOTLARDA ESJITISHIDA MUAMMOLARI BO'LGAN BOLALARNING OG'ZAKI NURQINI FONETIK RITMIKA ORQALI SHAKLLANTIRISHDA "QUVNOQ FONETIK RITMIKA" TEKNOLOGIYASINING SAMARASI

Ishmatova O. S.

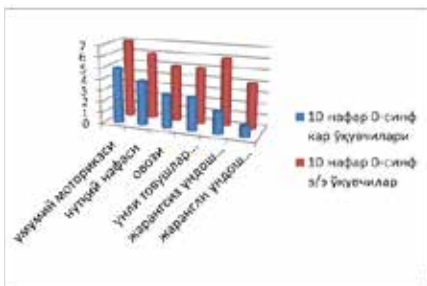
*Toshkent viloyati Chirchiq Davlat pedagogika instituti Pedagogika fakulteti
"Maxsus pedagogika" kafedrası, Defektologiya (surdopedagogika) yo'nalishi 2-kurs
magistr-talabasi*

Tayanch so'zlar: maxsus pedagogika, alohida ehtiyoji bor, inklyuziv ta'lim, ko'xlear implant, PQ-3152 sonli qaror, korreksion mashg'ulot, esjitishida muammolari bo'lgan, og'zaki nurq, fonetik ritmika, quvnoq fonetik ritmika, 101 ixtisoslashtirilgan markab – internati, 106 ixtisoslashtirilgan markab – internati, zaif eshituvchi o'quvchilar, ta'kidlovchi eksperiment, rivijlantiruvchi eksperiment, Pay, Vlasova, Pfafenrod, diogramma ...

Ключевые слова: специальная педагогика, особые потребности, инклюзивное образование, кохлеарный имплант, решение PQ-3152, коррекционное обучение, проблемы со слухом, устный свет, фонетическая ритмика, веселая фонетическая ритмика, 101 специализированная школа-интернат, 106 специализированная школа-интернат, слабослышащие учащиеся, акцент эксперимент, развивающий эксперимент, Pay, Власова, Пфафенрод, схема...

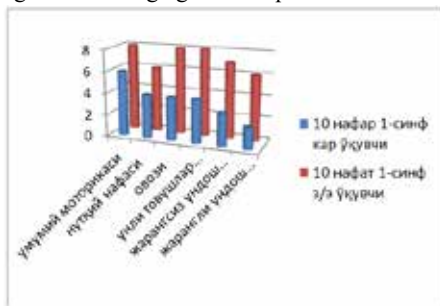
Keywords: special pedagogy, special needs, inclusive education, cochlear implant, decision PQ-3152, correctional training, problems with hearing, oral light, phonetic rhythemics, cheerful phonetic rhythemics, 101 specialized boarding school, 106 specialized boarding schools, hearing-impaired students, emphasis experiment, developmental experiment, Rau, Vlasova, Pfafenrod, diagram...

XV asr Maxsus pedagogika yo'nalishi uchun boshlang'ich davr bo'lib, hozirga qadar dunyo miqyosida jadal rivojlanayotgan soha sifatida keng targ'ib etiladi. Alohida ehtiyoji bor insonlar turmush tarzini yaxshilash, hamda ularni jamiyatimizning to'laqonli a'zosi sifatida tarbiyalash, shu bilan birgalikda ularga sog'lom muhit yaratish borasida boshqa rivojlangan davlatlar qatoriga bizning O'zbekistonimizni ham qo'shish maqsadga muvofiq bo'ladi. Respublikamizda, ayniqsa bu soha vakillarini quvontirgan voqea 2020 chi yilning 23 sentyabrda qabul qilingan yangi "Ta'lim to'g'risidagi qonun" da inklyuziv ta'limga alohida e'tabor qaratilgani, hozirgi statistic ma'lumotlarga qaraganda, mamlakatimiz aholisining qarib 2% ini tashkil etayotgan alohida ehtiyojli qatlamiga ko'rsatilgan g'amxo'rlik va keng ochilgan imkoniyatlar eshigi deb bilamiz. Bu borada soha vakillari va mutasaddilar tomonidan talaygina ishlar amalga oshirilayotgani barchaga ma'lum. Shulardan ZAMIN foindi tomonidan eshitishida muammosi bo'lgan bolalarga KOXLEAR IMPLANT qo'yilayotgani,

(1-diagramma)

Shu o'rinda, 2017- yil 27-iyundagi PQ-3152 sonli qaror bilan o'z faoliyatini boshlagan yosh oliygoh (TVCHDPI) Toshkent viloyati Chirchiq davlat pedagogika instituti, pedagogika fakulteti, "Maxsus pedagogika" kafedrasida surdopedagogika yo'nalishida qilinayotgan magistrlik ishlardan biri haqida ma'lum qilamiz. Magistrlik ishi mavzusi "Korreksion mashg'ulotlarda eshitishida muammolari bo'lgan bolalarning og'zaki nutqini fonetik ritmika

(2-diagramma)

o'quvchilarning og'zaki nutqi tekshirildi. Asosiy e'tibor nutqiy tovushlarning talaffuzda mavjudligi, talaffuz xususiyatlariga, o'quvchilarning ovoz imkoniyatlariga qaratildi.

Eshitishda muammolari bo'lgan 0-sinf o'quvchilari o'rtasida o'tkazilgan ta'kidlovchi eksperiment natijalari 1- diagrammasi:

Eshitishda muammolari bo'lgan 1-sinf o'quvchilari o'rtasida o'tkazilgan ta'kidlovchi eksperiment natijalari 2-diagrammasi:

Olingan natijalar tahliliga ko'ra, diagrammada aks etganidek, kar o'quvchilarga qaraganda, zaif eshituvchi o'quvchilarda nutqiy tovushlarni talaffuz eta olish, talaffuz xususiyatlari, o'quvchilarning ovoz imkoniyatlari nisbatan yaxshiroq rivojlangani ko'zga yaqqol tashlandi. Shu boisdan mazkur ilmiy ishning rivojlantiruvchi eksperimentini kar o'quvchilarda olib borishni maqsad qildik.

Tanlangan 10 nafar 0- sinf va 10 nafar 1-sinf kar o'quvchilaridan 5 nafari nazorat guruhiga, qolgan 5 nafari tajriba guruhiga olindi. Har ikkisi bilan tadqiqotchi tomonidan takomillashtirilgan "Quvnoq fonetik ritmika" electron metodik to'plamdan foydalangan holatda 10 oydan buyon hozirga qadar rivojlantiruvchi eksperiment olib bormoqda.

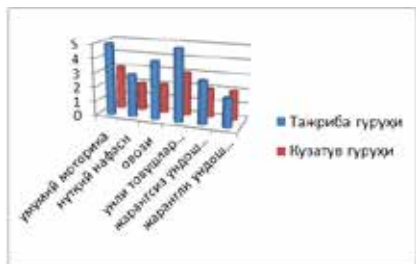
Fonetik ritmika deb nomlanuvchi metodika bu- maxsus mashqlar to'plami bo'lib, unda nutq va harakat uyg'unlashtirilgan holatda nutqiy materialni (tovush, bo'g'in , matn) umumiy tana (qo'l , barmoqlar, oyoq, bosh va tana) harakatlari bilan birga talaffuz etishdir.

Ushbu metodika avval pus olimi Pay , keyinroq Власова va Пфафенрод (1989 yilda) tomonidan yaratilgan va amaliyotga tadbiq etilgan bo'lib, aynan eshitishida nuqsoni bo'lgan bolalarning og'zaki nutqini rivojlantirishga qaratilgan. Ushbu to'plamda nutq tovushlarining fonetik ritmika mashqlari jamlangan bo'lib, metodika o'zbek tili orfoepik qoidalariga rioya qilinga holda takomillashtirib yaratildi. Metodikani eshitishida nuqsoni bo'lgan maktabgacha yoshdagi bolalar hamda boshlang'ich sinf o'quvchilari bilan olib boriladigan barcha mashg'ulotlarda, ayniqsa tovushni hosil qilishda, ovozni shakllantirishda, ritmika mashg'ulotlarida yakka va frontal mashg'ulotlarda ishlatish tavsiya etiladi . (To'plamda ishtirok etganlar: Bajaruvchi: Baxodirov Akbarjon Bobur o'g'li (7 yoshli bola)

Surdotarjimonlar: TVCHDPI Pedagogika fakulteti “Maxsus pedagogika” kafedrası dotsenti (phd) G. S. Abdullayeva va “Maxsus pedagogika” kafedrası 2- boshqich magistr talabasi O. S. Ishmatova.)

Quyidagi 3-diagrammada eshitishida muammolari bo'lgan 0-sinf kar o'quvchilari o'rtasida

(3-diagramma)

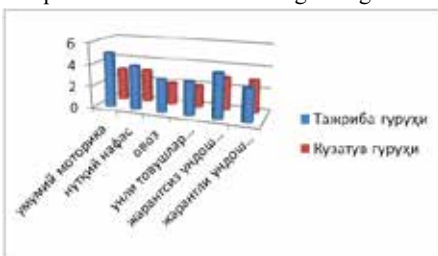
demakki, kar bolalarning nutqiy imkoniyatlari oshmoqda va ularga og'zaki nutqni o'rgatish imkoniyatlari yanada kengaymoqda. Olingan natijalarga ko'ra karlarning og'zaki nutqini shakllantirishda fonetik ritmika metodikasini qo'llash o'z samarasini bergan degan ilmiy

xulosaga kelish mumkin. Mazkur metodik to'plamga potent tayyorlangan. Uning disk shaklidagi varianti tadqiqot ob'ektlariga hamda kafedra resurslar markaziga taqdim etildi. Dissertatsiya himoyasiga qadar mazkur metodik to'planning electron shaklini institut sayti, hamda “Nizomiy” nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti saytiga ham joylashtirish rejalashtirilmoqda. Tadqiqotchi o'z ilmiy faoliyatini davon ettirish va keyingi ishlarida ham fonetik ritmika mavzusini yanada rivojlantirishni maqsad qilib qo'ydi.

o'tkazilgan rivojlantiruvchi eksperimentining bugungi kunda olingan natijalari ko'rsatilgan

Quyidagi 4-diagrammada eshitishida muammolari bo'lgan 1-sinf kar o'quvchilari o'rtasida o'tkazilgan rivojlantiruvchi eksperimentining bugungi kunda olingan natijalari ko'rsatilgan.

Diagrammalardan yaqqol ko'rinib turibdi-ki, tadqiqotchi tomonidan tanlagan metodika ish bergan. Tajriba guruhida kuzatuv guruhiga qaraganda barcha hususiyatlar doirasida anchagina o'sish kuzatilmoqda,

(4-diagramma)

Adabiyotlar:

1. Ta'lim to'g'risidagi qonun 4860 23.09.2020 года
2. Власова Т.М., Пфафенродт А.Н.
Фонетическая ритмика: пособие для учителя. — М.: Гуманит. изд. центр «Владос», 1996. — 240 с: илл.
3. Е. Н. Назарова-логопед дет.сад
Логопедическая ритмика: (учебно-методическое пособие для логопедов спец.вып.садов) - Ташкент-2004
4. Степанова Л.А.
Пособие «методическое пособие по ритмике для детей 5, 6, 7 летнего возраста « предназначено в помощь преподавателям ритмики ДМШ и ДШИ - 2008 год
5. Qodirova Feruzaxon Usmanovna
“Imkoniyati cheklangan bolalarni ijtimoiy hayotga tayyorlashning samarali texnologiyalari” Toshkent-2020
6. АБДУЛЛАЕВА ГАВХАР САПАРОВНА «ЭШИТИШ ИДРОКИ ВА ТАЛАФҲУЗИНИ ШАҚЛЛАНТИРИШ ВА РИВОЖЛАНТИРИШ БЎЙИЧА 1-2-СИНФЛАРНИНГ ҚАРЎҚУВЧИЛАРИ БИЛАН ОЛИБ БОРИЛАДИГАН КОРРЕКЦИОН-РИВОЖЛАНТИРУВЧИ ИШЛАШ ТЕХНОЛОГИЯСИ» 13.00.03 – Maxsus pedagogika DISSERTACIYASI AVTOREFERATI Чирчик – 2020
7. У. Файzieva, Д. Назарова, Ф. Қодирова Surdopedagogika “Сано-стандарт”
Тошкент – 2012
8. О.С.Ишматова «Роль фонетической ритмики в развитии устной речи детей с нарушениями слуха»
Наука и Просвещение -2021 год
9. О. С. Ишматова «Цели и задачи исследования развития устной речи детей с нарушениями слуха средствами фонетической ритмики» Наука и Просвещение -2021 год
Internet-resurs
<https://m-eng.ru/uz/buildings/logoritmika-kak-effektivniy-metod-preodoleniya-rechevuh-narushenii.html>

РЕЗЮМЕ

Mazkur maqolada Toshkent viloyati Chirchiq Davlat pedagogika instituti Pedagogika fakulteti “Maxsus pedagogika” kafedrası, Defektologiya (surdopedagogika) yoʻnalishi 2-kurs magistr-talabasi O. S. Ishmatova va uning ilmiy rahbari “Maxsus pedagogika” kafedrası dotsenti (phd) G. S. Abdullayeva rahnamoligida bajarayotgan magistrlik ishi doirasida eshitishida muammolari boʻlgan 0-1 sinf oʻzbek oʻquvchilari bilan olib borilgan taʼkidlovchi va rivojlantiruvchi eksperiment natijalari va dissertatsiya uchun tanlangan metodikaning xususiyatlari borasida soʻz yuritiladi.

РЕЗЮМЕ

В данной статье речь пойдет о выбранной методике для магистерской диссертации, а так же о результатах проведенных экспериментах на детях с нарушениями слуха 0-1 ого классах с узбекским языком обучения, магистранта 2 ого курса кафедры специальной педагогики О.С. Ишматовой и ее научного руководителя (PhD), Г.С. Абдуллаевой, которая является доцентом кафедры «Специальная педагогика» педагогического факультета Чирчикского государственного педагогического института Ташкентской области.

SUMMARY

In this article, the Department of «Special Pedagogy» of the Faculty of Pedagogy of the Chirchik State Pedagogical Institute of Tashkent region, Uzbek reader with hearing problems of 0-1 grade in the framework of the master's work under the guidance of 2nd year master student of Defectology (deaf pedagogy) OS Ishmatova and her supervisor, Associate Professor of «Special Pedagogy» GS Abdullayeva the results of the emphatic and developmental experiment conducted with and the features of the methodology selected for the dissertation.

BASLAWISH BILIMLENDIRIWE ZAMANAGÓY PEDAGOGIKALIQ TEKNOLOGIYALARDI PAYDALANIWDIŇ ÁHMIYETI

*Zarimbetova G.**Baslawish tálim kafedrasınıń oqıtıwshısı**Xalmuratova R.**Nókis rayoni, 27-sanlı mekteptiń baslawish klass muğllimi*

Таянч сўзлар: бошланғич таълим, педагогик технологиялар, фойдаланиш, педагогик технология, тажриба синов ишлари.

Ключевые слова: начальное образование, педагогические технологии, использование, педагогическая технология, экспериментальная работа.

Key words: primary education, pedagogical technologies, use, pedagogical technology, experimental work.